



REGIOPLAN  
BELEIDSONDERZOEK



# Screening van LVB in de jeugdstrafrechtketen

Evaluatie van de pilot SCIL 14-17

### - SAMENVATTING -

#### **Auteurs**

Willemijn Smit  
Lisanne Wichgers  
Maartje Timmermans

Amsterdam, 1 augustus 2017

Publicatienr. 16225

© 2017; Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

Auteursrechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale verwerking of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het WODC.

# Samenvatting

## Doel, vraagstelling en opzet onderzoek

In januari 2017 is de pilot SCIL 14-17 gestart in de jeugdstrafrechtketen. Het doel van de pilot was om ervaring op te doen met de SCIL in de jeugdstrafrechtketen (ten behoeve van een eventuele landelijke implementatie van de SCIL 14-17) en de signalering van LVB-problematiek en bejegening van jeugdige justitiabelen met een LVB te verbeteren. Daarnaast werd beoogd om bij een geconstateerde vermoedelijke LVB zo mogelijk en nodig de advisering en de begeleiding van jongeren aan te passen. De pilot ging gepaard met evaluatieonderzoek. De evaluatie had betrekking op de uitvoering van de pilot, de ervaring van ketenpartners met de afname van de SCIL, de mate waarin de uitkomsten van de SCIL hebben geleid tot aanpassingen in bejegening, advisering en begeleiding en de waardering van de SCIL door betrokken medewerkers.

De onderzoeksvragen die in deze evaluatie beantwoord moesten worden vroegen enerzijds om informatie op casusniveau (uitkomst SCIL, omstandigheden bij afname et cetera), anderzijds om informatie over de uitvoering van en de ervaringen met de pilot als geheel. De informatie op casusniveau is ontsloten door middel van een webenquête. Pilotmedewerkers vulden na iedere SCIL-afname een webenquête in over de betreffende casus (n=179). In de webenquête beantwoordden medewerkers vragen over kenmerken van de casus, hun ervaring met afname van de SCIL, de uitkomst van de SCIL, eventuele aanpassingen in bejegening, advisering en begeleiding, et cetera. De overige informatie is verkregen door middel van interviews met betrokkenen bij de pilot, zowel bij de start van de pilot als na afloop van de pilot (n=24). Ook zijn interviews afgenomen bij officieren van justitie (n=2) en de William Schrikker Groep (WSG) (n=1), en heeft contact plaatsgevonden met de ontwikkelaars van de SCIL (n=2).

In de onderstaande paragrafen worden de conclusies weergegeven van het onderzoek. Daarnaast wordt ingegaan op enkele aanknopingspunten die de evaluatie heeft opgeleverd, voor verbeteringen ten behoeve van de mogelijke landelijke implementatie van de SCIL 14-17 in de jeugdstrafrechtketen.

## Opzet en uitvoering pilot

De pilot SCIL 14-17 is in drie regio's uitgevoerd bij verschillende ketenpartners in de jeugdstrafrechtketen, te weten Rotterdam, Amsterdam en Gelderland. De RvdK en de kleinschalige voorzieningen hebben deelgenomen in alle drie regio's, jeugdreclassering in de regio's Rotterdam en Gelderland en Halt in de regio Rotterdam. Per regio is een projectgroep gevormd, bestaande uit minimaal één afgevaardigde per deelnemende ketenpartner, de zogenoemde denkers. De denkers waren het aanspreekpunt voor de projectleider van de pilot.

Voorafgaand aan de pilot heeft tussen de denkers en de projectleider afstemming plaatsgevonden. De gemaakte samenwerkingsafspraken hadden betrekking op het delen van de SCIL-uitkomst, met als doel dat de uitkomsten door andere partners kunnen worden benut en om te voorkomen dat de SCIL niet voor een tweede keer bij dezelfde jongere wordt afgenomen. De zogenoemde doeners hebben de SCIL afgenomen. Het was aan de doeners zelf om te bepalen welke jongeren op basis van doelgroepbepaling in aanmerking kwamen voor SCIL-afname.

Met ketenpartners is gesproken over hun verwachtingen vooraf ten aanzien van de bruikbaarheid en de haalbaarheid van de afname van de SCIL. Ten aanzien van de bruikbaarheid waren betrokkenen redelijk positief over de SCIL. Verwacht werd dat bij jongeren een vermoeden van LVB zou worden geïndiceerd waar medewerkers dat op voorhand niet zouden verwachten. Ten aanzien van de haalbaarheid, meer specifiek de beoogde SCIL-afnames, waren ketenpartners vooraf kritisch. De beoogde aantallen ten behoeve van de pilot werden door alle ketenpartners, met uitzondering van Halt, niet realistisch geacht vanwege de lage instroom en het geringe aantal zaken dat in aanmerking komt voor SCIL-afname. Gedurende de pilot wees de praktijk dit ook uit en zijn stimulerende maatregelen ingezet, met als belangrijkste maatregel de afname van SCIL bij schoolverzuimzaken in aanvulling op afname bij alleen 'overige strafzaken'.

In totaal zijn 179 SCIL's afgenomen (het betrof 148 overige strafzaken en 31 schoolverzuimzaken). De meerderheid van de SCIL's is afgenomen door medewerkers van de RvdK en medewerkers van Halt. Vanwege de doelgroepbepaling (de inclusiecriteria en contra-indicaties) kwam niet alle casuïstiek in aanmerking voor SCIL-afname. Uiteindelijk bleek dat in 22 unieke casussen waarin de SCIL werd afgenomen de jongere niet voldeed aan alle inclusiecriteria, of dat een contra-indicatie van toepassing was. In de helft van deze casussen werd vervolgens op basis van de SCIL-score een indicatie voor LVB vastgesteld. Of dit in deze casussen ten onrechte is geïndiceerd, is niet bekend, maar in geval van landelijke implementatie van de SCIL is aandacht voor een juiste toepassing van de inclusie- en exclusiecriteria cruciaal om te voorkomen dat ten onrechte wordt geconcludeerd dat een jongere wel of niet vermoedelijk functioneert op het niveau van een LVB.

Na afloop van de pilot is aan de medewerkers gevraagd hoe het aantal SCIL-afnames zich verhoudt tot de totale caseload/instream van de medewerker, om zodoende zicht te krijgen op de vraag of de beoogde doelgroep voor SCIL-afname is bereikt. Geschat wordt dat bij ongeveer twee op de drie jongeren waarmee contact is geweest geen SCIL is afgenomen. Mogelijk kwamen jongeren niet in aanmerking voor SCIL-afname of had dit te maken met praktische factoren, waaronder tijdgebrek. Overigens kwamen jongeren op basis van leeftijd volgens medewerkers het vaakst niet in aanmerking voor SCIL-afname.

### Ervaring met afname SCIL 14-17

In de meeste gevallen duurde het afnemen van de SCIL tussen de 5 en 15 minuten. In casussen waar het afnemen van de SCIL langer duurde dan 15 minuten, werd vaak een indicatie voor LVB vastgesteld. In twee derde van de casussen werd de SCIL afgenomen op kantoor. Daarna werd de SCIL het meest afgenomen op het politiebureau, gevolgd door afname bij de jongere thuis. De SCIL is hoofdzakelijk afgenomen aan het eind van het gesprek. Medewerkers kozen ervoor om de SCIL aan het eind van het gesprek af te nemen, omdat andere zaken op dat moment belangrijker waren om eerst te bespreken (zoals lopende zaken of opdrachten die de jongere moest maken). Het voordeel echter van SCIL-afname aan het begin van het gesprek is dat de medewerker na afloop van SCIL-afname indien nodig direct zijn/haar bejegening kan aanpassen.

Jongeren reageerden veelal coöperatief op de afname van de SCIL. Bij slechts 7 casussen (5%) leverde afname van de SCIL weerstand op; zij vonden het vermoeiend of kleinerend, voelden zich gecontroleerd tijdens het invullen van de SCIL of waren sceptisch over wat er met de SCIL wordt gemeten. Ook de reactie van ouders/verzorgenden op de afname van de SCIL was overwegend coöperatief. In minder dan de helft van de casussen is de uitkomst van de SCIL met jongeren besproken en in minder dan een kwart van de casussen met ouders. Voor het (nog) niet bespreken van de uitkomst zijn in de webenquête verschillende redenen genoemd, veelal praktisch van aard. Maar in de interviews is meermaals aangedragen dat behoefte is aan meer handvatten voor het bespreken van de uitkomst met jongeren en ouders in geval van een LVB-indicatie. Dit geldt ook voor het introduceren van de SCIL bij de jongere (en ouder(s)). In de training voorafgaand aan de pilot is daar naar de ervaring van medewerkers te weinig aandacht voor geweest. Bij een eventuele landelijke implementatie van de SCIL is dit een aandachtspunt. Het betreft dan niet alleen aandacht voor het bespreken van de uitkomst, maar ook aandacht voor het proces erna. Welke handelingsmogelijkheden hebben medewerkers/welke handelingsperspectieven kunnen zij meegeven aan jongeren en ouders?

### Uitkomst SCIL en aanpassingen in bejegening, advisering en begeleiding

De interpretatie van de medewerker van de SCIL-score komt niet geheel overeen met de vastgestelde afkapwaarden voor een vermoeden van een LVB. In 8 casussen is door de medewerker geen indicatie voor LVB vastgesteld waar de SCIL-score dit op basis van de afkapwaarde wel zou impliceren. Daarnaast is in 3 casussen ten onrechte een vermoeden van LVB door de medewerker geconstateerd. Ook hiervoor

geldt dat voorlichting over en naleving van de afkapwaarden voor de afzonderlijke leeftijden cruciaal is om te voorkomen dat ten onrechte een vermoeden voor LVB wordt geïndiceerd (of andersom).

Op basis van de SCIL-score is in 38 procent van de strafzaken (exclusief schoolverzuimzaken) een indicatie voor een LVB vastgesteld. Hierbij moet worden benadrukt dat het aantal keren dat een vermoeden van LVB is geïndiceerd niets zegt over de werkelijke prevalentie van LVB in de jeugdstrafrechtketen, onder meer vanwege de doelgroepbepaling. Bovendien zijn er signalen dat voorselectie heeft plaatsgevonden, dat wil zeggen dat de SCIL is afgenomen juist bij jongeren waar reeds werd vermoed dat sprake is van een LVB.

Bij 3 op de 5 casussen is er overeenstemming tussen het vermoeden van de medewerker over mogelijke aanwezigheid van LVB voorafgaand aan afname van de SCIL en de uiteindelijke SCIL-score. Mogelijk betekent dit dat in de overige casussen een vermoeden van LVB niet (of op een later moment) gesignaleerd zou zijn door de medewerker. De potentiële meerwaarde van de SCIL manifesteert zich in de eerste plaats in deze casussen. Daarnaast kan de SCIL in de overige casussen ook van meerwaarde zijn, omdat de SCIL-score een bevestiging kan zijn voor de medewerker dat hij/zij op het goede spoor zit (of juist niet).

Naast een verbeterde signalering van LVB-problematiek biedt de SCIL-uitkomst de mogelijkheid om hiermee rekening te houden bij de bejegening, de advisering en de begeleiding van de jongere naar passende hulp en ondersteuning. In de casussen waarin volgens de medewerker op basis van de SCIL een indicatie voor LVB is vastgesteld, is gevraagd of zij de jongere anders zijn gaan bejegenen. Slechts één op de vijf medewerkers zei dit wel gedaan te hebben. Wanneer het een casus van de RvdK betrof met een indicatie voor LVB is nagevraagd of de LVB-indicatie heeft geleid tot advisering van een werk-/leerstraf gericht op de LVB-doelgroep en of de indicatie heeft geleid tot advisering van de WSG. Voor beide vragen geldt dat dit in slechts 18 procent van de casussen met een LVB-indicatie het geval was. Wanneer het een casus van jeugdreclassering, Halt of kleinschalige voorziening met een indicatie voor LVB betrof, is nagevraagd of de LVB-indicatie van invloed is op de hulpverlening/begeleiding. In 47 procent van de casussen werd aangegeven dat de indicatie (waarschijnlijk) wel van invloed is geweest.

De SCIL-uitkomst was gedurende de pilot derhalve zeer beperkt van invloed op het advies van de RvdK. Mogelijk waren de vragen over de opvolging van de SCIL niet in alle casussen relevant (bijvoorbeeld in casussen waarin de RvdK geen leerstraf of jeugdreclassering adviseerde), maar in de interviews kwam ook de discussie aan bod over de vraag of IQ-gegevens nodig zijn alvorens een LVB-specifieke leerstraf en/of advisering van WSG mogelijk is. In casussen van jeugdreclassering, Halt en kleinschalige voorzieningen lijkt de SCIL-uitkomst daarentegen iets meer van invloed te zijn op het vervolgtraject. Desalniettemin is duidelijk geworden dat de vraag 'hoe nu verder', bij een casus met een indicatie voor LVB, bij de afzonderlijke ketenpartners in geval van landelijke implementatie van de SCIL nadere uitwerking vraagt.

## Aandachtspunten voor mogelijke implementatie

De evaluatie van de pilot SCIL biedt een aantal aanknopingspunten voor verbetering indien besloten wordt de SCIL landelijk te implementeren bij (een deel van) de ketenpartners in de strafrechtketen.

De pilot heeft uitgewezen dat aandacht voor inclusiecriteria, contra-indicaties en afkapwaarden van belang is om te voorkomen dat ten onrechte een vermoeden van LVB wordt geïndiceerd (of andersom). Het digitaliseren van de SCIL kan dit knelpunt verhelpen. Een bijkomend praktisch voordeel van digitalisering is dat medewerkers te allen tijde de SCIL kunnen inzetten. Het 'niet op voorraad' zijn van de SCIL is dan niet (meer) aan de orde.

De feitelijke afname van de SCIL is zonder problemen verlopen. Medewerkers zijn tevreden over de eenvoud van het instrument en zowel jongeren als ouders hebben overwegend positief gereageerd op de SCIL-afname. Onder medewerkers bestaat wel behoefte aan handvatten over hoe zij de SCIL het beste kunnen introduceren bij jongeren. Gedurende de pilot heeft de introductie op uiteenlopende wijze plaatsgevonden: van heel vaag tot heel concreet. De ontwikkelaar van de SCIL is voorstander van

een neutrale introductie: “ik wil de SCIL afnemen om een beeld te krijgen van je kennis, zodat ik daar in het vervolg rekening mee kan houden.” Met een neutrale introductie wordt discussie over het beladen begrip ‘LVB’ voorkomen. Dit geldt ook voor de wijze waarop de SCIL-uitkomst (dus het vermoeden van LVB) wordt genoteerd in de rapportages/hulpverleningsplannen. Enerzijds met het oog op zorgvuldige overdracht naar ketenpartners, anderzijds ter voorkoming van stigmatisering van de jongeren.

In de eenvoud van het instrument schuilt misschien het gevaar dat door pilotmedewerkers weinig gewicht en/of gevolg wordt toegekend aan de SCIL-uitkomst. Bij eventuele landelijke implementatie is het daarom belangrijk om, mede in het kader van het creëren van draagvlak, te benadrukken dat de SCIL een wetenschappelijk onderbouwd en gevalideerd screeningsinstrument is en niet een willekeurige opsomming van 14 vragen. Met de SCIL kan met een redelijke mate van betrouwbaarheid worden vastgesteld of iemand vermoedelijk functioneert op LVB-niveau. Onvoldoende kennis/begrip bij de pilotmedewerkers van de zeggingskracht en voorspellende waarde van de SCIL is naar alle waarschijnlijkheid mede debet geweest aan de beperkte invloed die de SCIL heeft gehad op de advisering en begeleiding van de jongere gedurende de pilot. Daarnaast ontbreekt het aan eenduidige richtlijnen wanneer en welk diagnostisch onderzoek in aanvulling op de screening met de SCIL moet worden gedaan om meer gefundeerde uitspraken te kunnen doen over de verstandelijke vermogens van de betreffende jongere. Ten slotte zal de jeugdstrafrechtketen een visie moeten ontwikkelen over het palet aan aanpassingen in bejegening, advisering en begeleiding van jongeren bij een indicatie voor LVB op basis van de SCIL.



**REGIOPLAN**  
BELEIDSONDERZOEK

RegioPlan  
Jollemanhof 18  
1019 GW Amsterdam  
T +31(0)20 531 53 15  
[www.regioplan.nl](http://www.regioplan.nl)